

Asia valokuvakehysten tekijänoikeussuoja

Hakijat A Oy

Annettu 2.2.2016

Tiivistelmä

Taideteollisesti valmistettu suorakaiteen muotoinen, koristeaiheeton valokuvakehys ei ollut tekijänoikeuslain 1 §:ssä tarkoitettu teos. Toinen kehys ei koristeaiheistaan huolimatta ollut niin itsenäinen ja omaperäinen, että se olisi tekijänoikeuden suojaama teos.

LAUSUNTOPYYNTÖ

1. Hakija on pyytänyt tekijänoikeusneuvostolta lausuntoa siitä, nauttivatko Ruusukulma - valokuvakehys ja sen rinnakkaistuote Metallikehys Sileä tekijänoikeussuojaa.
2. Hakijan mukaan sekä Ruusukulma-kehys että Sileä-kehys ovat visuaalisesti yksiselitteisiä ja muihin kehyksiin sekoittamattomia. Kehysten tarkka mitoitus antaa niille ilmeen, joka saa niissä olevan kuvan harmooniseen tasapainoon. Molemmat kehykset ovat siksi tekijänoikeuden suojaamia. Yksin Ruusukulmaa on hitattu vuoden 2002 loppuun mennessä n. 7,5 miljoonaa kappaletta. Nyttemmin markkinoille on pyrkinyt samankaltaisia tuotteita, selvästikin kopioituina Ruusukulma- kehyksestä.

VASTINEET

3. Hakijan mukaan asiassa ei ole vastapuolta. Lausuntopyyntöön ei ole annettu vastineita.

LAUSUNTOPYYNNÖSSÄ TARKOITETUT ESINEET

4. Lausuntopyyntö koskee kahta valokuvakehysmallia, Ruusukulmaa ja Sileä - kehystä, jotka on myös toimitettu tekijänoikeusneuvoston tarkasteltaviksi.

TEKIJÄNOIKEUSNEUVOSTON LAUSUNTO

5. Tekijänoikeuslain (404/61) 55 §:n mukaan tekijänoikeusneuvosto antaa lausuntoja tekijänoikeuslain soveltamisesta. Näiden lausuntojen luonne ei ole sitova.
6. Tekijänoikeuslain 1 §:n mukaan sillä, joka on luonut kirjallisen tai taiteellisen teoksen, on yksinoikeus teokseen. Säännökseen sisältyvän esimerkkiluettelon mukaan taiteellisina teoksina suojataan muun muassa taidekäsityön tai taideteollisuuden tuotteita tai teos voi ilmetä myös muulla tavalla.
7. Tekijänoikeuslain 1 §:n mukaiselta teokselta edellytetään, että sitä voidaan pitää tekijänsä itsenäisen luovan työn omaperäisenä tuloksena. Luova työ ilmenee tekijän tekemissä valinnoissa työn valmistusprosessin aikana. Riittävän omaperäisten valintojen tuloksena syntyvä työ ylittää teoskynnyn eli saavuttaa teostason. Suojan edellytyksenä ei ole muita erityisiä vaatimuksia. Ratkaisu teoskynnyn ylittymisestä tehdään tapauskohtaisella harkinnalla.
8. Ollakseen tekijänoikeuslain 1 §:ssä tarkoitettu suojattu teos taideteollisuuden tuotteen tulee täyttää itsenäisyyden ja omaperäisyyden vaatimukset mahdollisesta käytännöllisestä tarkoituspärsästä huolimatta. Oikeuskäytännössä ja -kirjallisuudessa taideteollisuuden tuotteen teoskynnys on asetettu varsin korkealle. Tämä johtuu siitä, että taideteollisuuden tuotteen muotoilussa lopputulokseen vaikuttavat paitsi tekijän luova panos myös tuotteen käyttötarkoituksesta johtuvat seikat. Lisäksi moniin käyttöesineisiin soveltuu luontevammin mallisuoja. Tuotteen käyttötarkoituksen ja muodinkin mahdollisesti ohjatessa esineen muotoa on todennäköisempää, että kaksi muotoilijaa toisistaan tietämättä päätyy samantyyppiseen lopputulokseen. (Haarmann, Pirkko-Liisa: Tekijänoikeus ja lähioikeudet, Helsinki 2005, s. 87).
9. Teoksen osa saa tekijänoikeussuojaa, jos se teoksesta erillään tarkasteltuna ylittää teostason eli jos osaa sellaisenaan voidaan

pitää ilmauksena tekijänsä henkisestä luomistyöstä. Tekijänoikeus ei suoja teoksen ideaa, periaatteita tai tietoja, vaan sitä ilmenemismuotoa, johon ne on teoksessa saatettu. Tekijänoikeussuoja ei siten estä kahta tai useampaa henkilöä esimerkiksi hyödyntämästä samaa ideaa.

10. Euroopan Unionin tuomioistuin katsoi 1.12.2011 antamassaan ratkaisussa C-145/10 (Painer), että teos voi saada tekijänoikeussuojaa, jos se on tekijänsä henkisen luomistyön tulos siten, että se kuvastaa tekijän persoonaa ja siitä käyvät ilmi tekijän vapaat ja luovat valinnat teosta tehtäessä. Kansallisen tuomioistuimen tehtävä on ratkaista lopullisesti, ylittyykö teoskynnys.
11. Korkein oikeus on käsitellyt tekijänoikeutta taideteollisiin tuotteisiin ratkaisussa KKO 1976 II 48. Korkein oikeus katsoi, että kyseessä olleet valaisimet eivät olleet siinä määrin itsenäisiä ja omaperäisiä, että ne olisivat olleet taiteellisia teoksia. Valaisimien valmistaminen miilumenetelmällä ei vaikuttanut teostason arviointiin. Ratkaisussa KKO 1948 II 464 ei näytetty, että barokkityylinen kattovalaisin olisi ollut omaperäinen taideteos. Toisin ratkaisussa KKO 1962 II 60 taiteilijan suunnittelema rannekoru katsottiin taiteellisen muotoilunsa perusteella tekijänoikeuslain alaiseksi teokseksi. Samoin ratkaisussa KKO 1971 II 4 tekstiilitaiteilijan suunnittelemaa ryijyä pidettiin sellaisena taiteellisena teoksena, jota tarkoitettiin tekijänoikeuslain 1 §:ssä.
12. Tekijänoikeusneuvosto on käsitellyt tekijänoikeutta taidekäsitteeseen ja taideteollisuuden tuotteisiin esimerkiksi lausunnoissaan TN 2005:1 (koristelautanen), TN 2007:11 (kynttilänjalka), TN 2012:12 (vetoketjusta valmistettu kukka), joissa mainitut esineet eivät yltäneet teostason. Sen sijaan lausunnoissa TN 2006:19 (hirvenpääaiheiset snapsilasit), 2010:10 (Aalto-maljakk) TN 2012:7 (valaisimet) TN 2013: 15 (astiasarjat) esineet ilmensivät tekijänsä omaperäisiä luovia valintoja ja olivat siten tekijänoikeuslain 1 §:ssä tarkoitettuja teoksia. Valokuvakehysten tekijänoikeussuojaa on käsitelty lausunnossa TN 1998:1, jossa yksi valokuvakehys ei saanut tekijänoikeussuojaa ja toisen koristeaiheet saivat suojaa.

Analyysi ja johtopäätökset

13. Tekijänoikeusneuvosto on arvioinut sille toimitettua aineistoa ja toteaa saadun selvityksen perusteella seuraavaa.
14. Tekijänoikeuslaki ei tunne jyrkkää kahtia jaottelua puhtaisiin taide-esineisiin ja käyttöesineisiin, vaan tekijänoikeuslain 1 §:n

mukainen esimerkkiluettelo mainitsee nimenomaisesti taidekäsit-
työn tai taideteollisuuden tuotteet suojattavina teoksina. Niin
lain esitöissä kuin oikeuskäytännössäkin on todettu ns. käyttö-
esineiden tekijänoikeussuojan edellytyksen olevan korkeampi
käyttötarkoituksen rajatessa tekijän valintoja joskus yksittäistä-
pauksessa voimakkaastikin. Muita syitä korkeammalle teoskyn-
nykselle ovat olleet mm. mallisuojan olemassaolo tekijänoikeus-
suojan rinnalla, vallitseva tulkintaperinne sekä alhaisen teos-
kynnyksen aiheuttamat kilpailunrajoitukset käyttöesineiden ol-
lessa kyseessä.

15. Hakemuksessa mainittu Sileä-kehys on suorakaiteen muotoinen,
metallista valmistettu kehys ilman koristeaiheita tai kehysosien
tekijänsä vapaita tai luovia valintoja ilmentävää, omintakeista
muotoilua. Tekijänoikeusneuvosto katsoo, että lausuntopyyntö-
ssä mainittu Sileä-kehys ei ole siinä määrin itsenäinen ja omaperä-
inen, että se ylittäisi teoskynnyksen.
16. Hakemuksen Ruusukulma-kehys on samoin metallinen, suorakai-
teen muotoinen kehys. Kehyksen kaikissa kulmissa toistuu me-
tallinen kohokuvio. Kohokuvio koostuu spiraalista joka kuvaa
kukka-aihetta ja yksinkertaisista lehteä kuvaavista muodoista.
Kukka-aihe kehyyksen kulmassa on yleisesti esiintyvä koristeaihe.
Tekijänoikeusneuvosto katsoo, että kukkaa ja lehtiä kuvaavista
muodoista syntyvä koriste ei ilmennä persoonallisia luovia valin-
toja siinä määrin, että koristeaihe olisi teoskynnyksen ylittävä it-
senäinen ja omaperäinen teos. Tekijänoikeusneuvosto katsoo
myös, että Ruusukulma-kehys ei kokonaisuutenakaan ole siinä
määrin itsenäinen ja omaperäinen, että kehys ylittäisi teoskyn-
nyksen.

Puheenjohtaja

Marcus Norrgård

Sihteeri

Perttu Virtanen

Lausunto on käsitelty tekijänoikeusneuvoston täysistunnossa.
Asian ratkaisemiseen ovat osallistuneet Marcus Norrgård (pu-
heenjohtaja), Taina Pihlajarinne, Olli Pitkänen, Ilmo Laevuo,

Maria Rehbinder, Anne Salomaa, Satu Kangas, Tuula Hämäläinen, Riikka Tähtivuori, Jussi Mäkinen ja Pekka Sipilä.